

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

TÜRK DİLİ - 2

14. HAFTA

BİR ESERİN HAZIRLANMASINDA ŞEKİL BAKIMINDAN UYULMASI GEREKEN KURALLAR

İÇİNDEKİLER

1. KAPAK

1.1. Dış Kapak

1.2. İç Kapak

2. ANA BAŞLIK

3. İTHAF

4. ÖN SÖZ

5. METİN

5.1. Giriş

5.2. Yöntem

5.3. Yazı Planı ve Üslûp

5.4. Konu Başlıkları

5.5. Alıntı-Aktarma

6. KAYNAKÇA

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

1. KAPAK

Eser hakkındaki genel bilgilerin bulunduğu bölüm olan dış kapakta yazar adı, eser adı, yayınlandığı yıl, yayınlandığı yer ve konuyu özetler mahiyetteki görseller gibi unsurlardan en az birkaçı bulunur. Dış kapaktaki başlığın genel olarak elli harften uzun olmaması gerektiği ifade edilmektedir.

1.1. Dış Kapak

Tez, kitap ve makale gibi bilimsel çalışmaların hazırlanma düzeni genel çerçeve açısından birbirine yakın olmakla beraber bireysel üslûba göre farklılaşabilmektedir. Ancak bu farklılıklar hazırlanacak çalışmanın bütününe etki edecek denli değildir. Sözü edilen farklılıklar makale için yayımlanacağı derginin kriterlerinden tez için bağlı olunan birimin (enstitü, fakülte vb.) yönetim kurulunda alınan kararlardan kaynaklanmaktadır.

1. 2. İç Kapak

Kitap çalışmalarında dış kapaktan sonra genel olarak boş bir sayfa ve akabinde iç kapak bulunur. İç kapakta yayınevi bilgileri, iletişim adresi, (tercüme eserlerde eserin orijinal ismi ve yayınlandığı yer), yayın tarihi ve bazen yazarı hakkında kısa biyografik bilgiler yer alır. Tez çalışmalarında ise dış kapakta bulunan bilgiler çoğunlukla aynı şekilde iç kapakta da yer alır. Dış veya iç kapaktaki yazı karakteri, punto ve diğer düzenlemeler konusunda farklı ölçüler kullanılabilir.

2. ANA BAŞLIK

Eserin dış kapağındaki başlıktan tutun da eserdeki ana bölümlere, ara bölümlere konan başlıklara kadar her türlü başlığın hazırlanmasında özen gerekir. Çünkü her başlık, arkasından gelen konunun bir çeşit özeti sayılmaktadır. Bu nedenle başlığın, tüm konuyu kuşatıcı şekilde iyice düşünülüp hazırlanması gerekir. Başlıklar, çalışmanın içeriğini tam olarak yansıtabilecek şekilde hazırlanmalı ve az sayıda kelimeler dizisi şeklinde oluşturulmalıdır. Uygun olmayan şekilde başlık verilmiş bir makale amaçladığı okuyucu kitlesine asla ulaşamaz. Başlıkların kısaltma, formül, jargon ve benzerlerini içermemesi gerekir. Başlık ve içindekiler arasında uyum sağlanmalı, başlıklar dil bakımından da güzel ve doğru olmalıdır.

3. İTHAF

Genellikle çalışmanın iç kapağından sonra yer alan bölümdür. Birkaç cümleden oluşan bu bölümde yapılan çalışmanın birine sunulması, armağan edilmesi veya birinin adına yayınlanması söz konusudur.

4. ÖN SÖZ

İyi hazırlanmış bir ön söz, okuyucunun doküman içeriğini kısa zamanda ve hassasiyetle belirlemesine, kendi ilgi alanlarıyla ilişkisini saptamasına ve böylece dokümanı bütünüyle

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

okuyup okumayacağına karar vermesine imkân sağlar. Ön söz çalışmanın içeriğini açık olarak tanımlayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Ön söz kelimesi, söz başı, önce, sunuş gibi ifadelerle de kullanılabilir. Çoğunlukla çalışma tamamlandıktan sonra kaleme alınan kısımdır. Ön sözde çalışma usûlü belirtilir, konunun kısaca aktarımı yapıp çalışmada izlenen yöntem açıklanır. Çalışmaya katkı sunan kişi ve kurumlara teşekkür edilir. Ön sözün sonunda bir satır aralığı bırakarak araştırmacının adı, soyadı, yer ve tarih bulunabilir.

5. METİN

5.1. Giriş

Giriş, eserin konusu hakkında öz bilgi vermek, okuyucuyu esere hazırlamak için yazılır. Giriş, bir bakıma esere başlangıç olup, ön sözden sonra gelen bölümdür. Giriş, yazar ile okuyucunun bilimsel olarak ilk karşılaştıkları yerdir. Bu bölümde problem, amaç, önem, varsayımlar, sınırlıklar ve tanımlar sıralanır. Burada, eserle ilgili ön sözde kısaca temas edilen bilgiler, genişçe verilir. Girişi okuyan birisi, eserin bütününe okumadan önce eserle ilgili geniş bilgiye sahip olur. Bir eserde çok önemli yeri olan girişin, eserin tamamlanmasından sonra yazılmasında fayda vardır.

Girişin amacı; okuyucunun konuyla ilgili önceki yayınlara bakmaya ihtiyaç duymaksızın, şimdiki çalışmanın sonuçlarını anlayıp değerlendirmesine imkân verecek, yeterli ölçüde temel bilgileri temin etmektir.

- İlk olarak araştırılan problemin niteliği ve kapsamı belirtilir.
- Okuyucuyu yönlendirmek için ilgili yayınlar değerlendirilir.
- Araştırma yöntemi belirtilir.
- Araştırmanın ana bulguları belirtilir.
- Bulgulardan ortaya çıkarılan ana sonuçlar belirtilir.

5.2. Yöntem

Akademik hüviyet taşıyan tüm çalışmalarda belirli bir yöntemin uygulanması neredeyse çalışmanın tamamı kadar önemlidir. Eserin hazırlanmasında izlenecek yöntem büyük oranda yazarın tasarladığı biçimde şekillenmekle beraber yerleşik yöntemlere başvurulduğu da görülmektedir. Yöntem “problemi çözmek için izlenen yol” olarak tanımlanır. Uygulanan yöntemden söz edilmesi başka araştırmacılara aynı yöntemi deneme imkânı sağlaması yanında okuyucunun bulguları değerlendirmesine de zemin hazırlar. Hemen herkesçe bilinen yöntemler için özetleme yeterli, fakat yeni teklif edilenler için ayrıntılı bilgi verilmesi gerekir. Eserde izlenen yöntemle elde edilen sonucun tutarlılık arz etmesi de üzerinde durulması gereken başka bir husustur.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

5.3. Yazı Planı ve Üslûp

Eserde işlenecek konular esasen yazarın zihninde ve yazının özeti sayılan giriş bölümünde kurgulanmış ve büyük ölçüde şekillendirilmiştir. Bununla beraber eserin yazım süreci devam ettikçe yeni konular eklenebilir, kimi bölümlerin eserden çıkarılması gerekebilir. Çalışmada yazarın üslûbu ise bir çeşit kimliğidir. Çalışma esnasında kullanılan üslûbun özgün olması ilk beklenen özelliktir. Dolayısıyla bir eserin içerdiği veriler kadar verilerin sunuluş biçimi de önemlidir. Sunumu belirleyen unsurlar, genel itibarıyla eserin planı, yazı planı ve yazarın üslûbudur.

5.4. Konu Başlıkları

Eserdeki konu başlıklarının adeta çalışmanın iskeletini teşkil eder. Bir başka deyişle başlıklar çalışmanın “kılavuz levhaları”dır. Konu başlıkları mümkün olduğunca kısa olmalı ve ait olduğu bölümün ana fikrini verebilmelidir. Başlıkların kendi içinde uyumlu olmasına dikkat edilmelidir.

Bilimsel yayınlarda birinci derecedeki bölüm başlıkları, metin için kullanılan puntoda ve tamamı büyük harflerle, ikinci derecede başlıklarda her kelimenin ilk harfi büyük harflerle yazılmalıdır. Ve, veya, ile gibi bağlaçlar küçük harfle yazılmalıdır. Yeni bölüm başlıkları yeni bir sayfadan başlar ve bütün sözcükler büyük harfle ve koyu yazılır. Ana bölüm ve değişik düzeydeki başlıklardan sonra metne geçmeden önce bırakılması gereken boşluk konusunda ise farklı uygulamalara rastlamak mümkündür.

5.5. Alıntı-Aktarma

Araştırmacının eserini hazırlama sürecinde konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanması, söz konusu çalışmalardan kimi kısımları aynen veya dolaylı olarak eserine alma işlemine alıntı veya aktarma adı verilir. Alıntı ve aktarma yoluyla alınan cümlelerin veya fikirlerin kaynağını göstermek gereklidir.

Alıntı ve aktarma faaliyetinde bir yazarın cümlelerini değiştirmeden esere aynen alma işine *doğrudan alıntı veya aktarma*; yararlanılan kaynaktaki bilgileri kendi üslubuyla ifade etmesine ise *dolaylı alıntı veya aktarma* adı verilir. Her iki şekilde de yararlanılan kaynağın belirtilmesi gereklidir. Bunun dışında yapılacak alıntılama biçimi bilimsel hırsızlık anlamına gelen *intihal* suçu kapsamına girecektir.

Alıntılanacak cümlelerin “ ” içinde belirtilmesi ve cümle sonunda yararlanılan kaynağın belirtilmesi gerekir. Başka bir yazara ait “ ” içinde gösterilen cümleler bozulmadan, kesilmeden ve herhangi bir anlam düşüklüğüne sebep olmadan alıntılanmalıdır. Araştırmacının bilimsel yeterliliği, sentez yapma ya da yazma becerisi konusunda soru işareti uyandırabilecek şekilde çok sık ve çok uzun alıntılardan kaçınmak gereklidir.

Araştırmacının, bir kaynaktan aldığı bilgiyi metnin genel akışına uygun biçimde, yeniden ifade ederek, kimi durumlarda da özetleyerek aktarması gerekebilir. Metinde aynı ifadelerin tekrarlanması durumunda tekrar kaynağa gönderme yapılması zorunludur.

6. KAYNAKÇA

Her çalışma kendinden önce yapılanlara, bir başka deyişle var olan bilgi birikimine dayanır. Önemli olan, ödünç alınan bilginin kime ait olduğunu açıklığa kavuşturmak ve bize aitmiş gibi görünmesine engel olmaktır. Yorumlar, değerlendirmeler, veriler ve yargılar başkalarına ait

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

olduğu sürece kaynak gösterilmesi zorunludur, aksi takdirde yazara ait olduğu yanlışlığını getirir. Kaynak gösterilirken aşağıdaki ilkelere uyulması gereklidir:

1. Her bilimsel çalışmada, yararlanılan kaynakların listelendiği bir kaynakça bölümü bulunmalıdır.
2. Metin içinde gönderme yapılan her kaynak kaynakçada yer almalı, kaynakçada yer verilen her kaynağa da metin içinde gönderme yapılmalıdır.
3. Kaynakçaya alınacak çalışmalar, yazarın bizzat okuyup yararlandığı kaynaklar olmalıdır.
4. Araştırmada kullanılmayan, ancak araştırmacının konu için yararlı olabileceğini düşündüğü diğer kaynaklar “ek kaynakça” veya “yardımcı kaynakça” gibi farklı bir başlık altında verilmelidir.
5. Kaynakçada, ilgili yayının künyesi kurallara uygun olarak verilmeli künye içindeki bilgi öğeleri tam ve doğru olmalıdır.
6. Kaynakçada her kaynağa yalnız bir kez yer verilmelidir.
7. Kaynakça, hangi bilginin hangi kaynaktan alındığı konusunda fikir vermez. Bu bilgi, metnin içinde ilgili yerde, söz konusu bilgi kaynağına gönderme yapılarak aktarılmalıdır.
8. Bir kaynaktan değiştirilmeden yapılan alıntılar, özgün kaynaktan geçtiği biçimiyle tırnak işareti içinde gösterilmelidir.
9. Yabancı dildeki kaynaklardan Türkçeye çevrilerek yapılan alıntılarda metnin çeviri olduğunun belirtilmesi gerekir.
10. Özgün kaynağa erişmenin olanaksız olduğu durumlarda bilginin ikinci elden aktarıldığı belirtilmelidir.
11. Kaynak gösterilse bile, bir yapıtın tamamı veya tamamına yakın bir bölümü bir başka çalışmada aktarılamaz.
12. Patent ve telif hakkı söz konusu olan yapıt, resim, çizelge, formül, şekil, vb. gibi öğeler için, kaynak göstermenin yanı sıra, izin alınmasının da gerekli olabileceği unutulmamalıdır.

Gelişen teknolojiyle beraber birçok eser artık elektronik ortamda okuyucuyla buluşmaktadır. Bu sebeple elektronik ortamda yararlanılan bilimsel çalışmaların da kaynakçada gösterilmesi gerekir. Kaynakçada elektronik ortamdaki çalışmanın yazarı, yayın tarihi, kaynağın adı ve derginin ya da yapıtın adı yer alır. Bu bilgilerden sonra elektronik kaynağın tipi (çevrimiçi, CD-ROM), cilt sayısı ve gerekli sayfa ya da varsa paragraf numarası yazılır. Eğer kaynağa internetten ulaşılabilirse, adres ve erişim tarihi belirtilir.

Örnek:

Özhan, Mevlüt, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Geleneksel Türk Tiyatrosu”, *I. Uluslararası Atatürk ve Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-16003/cumhuriyetin-ilk-yillarinda-geleneksel-turk-tiyatrosu--.html>) (ET: 13.10.2011)

Kılıç, Recep (1997), “Babanzâde Ahmed Nâim’in Felsefî Görüşleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C XXXVI, Ankara 1997; (<http://dergiler.ankara.edu.tr>) (ET: 11.02.2012)